

Bacheloroppgave

Ungdom med ADHD

En kvalitativ undersøkelse av
miljøterapeuters erfaringer i ungdomsskolen

Emma Lillevold Årseth &
Johanne Hatløy Oksnes

Sosialt arbeid, sosionom

2021

Tall ord: 9687

HØGSKULEN
I VOLDA

Gruppeerklæring

Denne oppgaven er et eget og selvstendige arbeid. Den gir ikke bruk av andre sitt arbeid uten at det er oppgitt, den gir ikke bruk av tekst fra eget arbeid uten at det er oppgitt, og kilder som er brukt er ført inn i både tekst og kilde på en måte som gjør vi at ikke vil få en «ufortjent renommegevinst». Den har heller ikke blitt brukt som eksamenssvar eller arbeidskrav tidligere.

Vi vet oppgaven vil bli elektronisk kontrollert for plagiat og at alvorlige brudd på god sitatskikk blir behandlet som juks jf. UH-loven § 4-7 og § 4-8, 3 ledd.

I arbeidet med oppgaven er personopplysninger behandlet i samsvar med retningslinjene som er å finne i Canvas. Oppgaven inneholder ikke opplysninger som kan føres tilbake til enkeltpersoner ut over det som de har godtatt gjennom samtykke eller som er offentlig kjent.

Vi gir Høgskolen i Volda rett til å publisere oppgaven vederlagsfritt i elektronisk form.

Sammendrag

I dagens samfunn stilles det høyere krav om å prestere, og ungdommer med ADHD har det lettere for å falle ut av skolesystemet. I dag er det gjennomsnittlig 1-2 elever i hver skoleklasse som har en ADHD-diagnose. Som følge av at disse ungdommene stiller svakere enn sine jevnaldrende, er det av betydning å undersøke hvordan det miljøterapeutiske arbeidet utføres. Dette har blitt undersøkt ved hjelp av teoretiske perspektiver om tilrettelegging, samarbeid med foreldre, toleransevindummodellen, selvbilde og selvverd samt mestring og tilhørighet. Hensikten med studien var å undersøke hvordan miljøterapeuten arbeider med ungdom med ADHD i skolen. Oppgaven er utført etter kvalitativ forskningsmetode, og det har blitt anvendt dybdeintervjuer av tre ulike miljøterapeuter med bakgrunn som sosionom og barnevernspedagoger. Datamaterialet som ble innhentet er analysert etter en abduktiv tilnærming, og forskningsprosjektet har fulgt reglene for personopplysninger etter NSD sine retningslinjer.

Funnene viser at ungdommer med ADHD har utfordringer sosialt og faglig som varierer etter individuelle forskjeller. Arbeidsmetodene til miljøterapeutene tar derfor utgangspunkt i å styrke denne gruppens mulighet for mestring, utvikling og forutsetning for læring. Empirien viser også at samarbeid mellom hjem og skole baseres i stor grad på god kommunikasjon, åpenhet og det å være en pådriver for å fremme positivitet rundt ungdommen. Det diskuteres hvordan det å komme til kort sosialt kan påvirke den enkeltes selvbilde og selvverd, samtidig som konsentrasjonsproblemer er en problemstilling faglig. Videre diskuteres viktigheten av mestring, forutsigbarhet og tilrettelegging som sentrale arbeidsmetoder. Avslutningsvis diskuteres viktigheten av god informasjon mellom skole og hjem for å oppnå en god samarbeidsrelasjon, og at lærere har manglende kunnskap og forståelse for diagnosen. Det konkluderes med at miljøterapeutene arbeider ulikt med ungdom med ADHD som følge av diagnosens kompleksitet, men at arbeidet har et grunnleggende fokus på tilrettelegging, forutsigbarhet og mestring.

Abstract

Today there are higher demands to perform, and youngsters with an ADHD diagnosis have an easier time dropping out of the school system. There are on average 1-2 pupils in each school class who have an ADHD diagnosis, and as a result they don't reach up to their peers. It is therefore important to investigate how social workers perform their work. This has been done with the help of theoretical perspectives about facilitation, collaboration with parents, the tolerance window model, self-image and self-confidence as well as mastery and affiliation. The purpose of this study was to investigate how social workers practice their work with youngsters with ADHD in school. The thesis was performed according to a qualitative research method, and in-depth interviews were used in meeting with three different social workers. The data material that was obtained has been analysed according to an abductive approach, and the research project has followed the rules for personal data in accordance with NSD's guidelines.

The data material shows that youngsters with ADHD have challenges socially and academically that vary according to individual differences. The work methods of the social workers are therefore based on strengthening this group's opportunities for mastery, development and prerequisites for learning. Empirical evidence also shows that cooperation between home and school is largely based on good communication, openness and positivity around the youngsters. It is discussed how low social competence can affect the individual's self-image and self-confidence, and how problems with concentration can be an academically challenge. Furthermore, the importance of mastery, predictability and facilitation as central work methods are discussed. Finally, the importance of good information between school and home to achieve a good working relationship is discussed, and that teachers lack knowledge and understanding of the diagnosis. The study concludes that social workers practise their work differently with youngsters with ADHD because of the complexity of the diagnosis, but the work initially focuses on facilitation, predictability and mastery.

Forord

Denne studien har blitt utarbeidet i forbindelse med bacheloroppgaven i sosialt arbeid våren 2021. Temaet og problemstillingen ble valgt som følge av at vi har et stort engasjement for miljøterapeutisk arbeid med ungdom. Valget på å studere miljøterapeutrollen i ungdomsskolen ble derfor en naturlig retning. I etterkant sitter vi igjen med økt kunnskap rundt temaet som vi vil ta med oss inn i vår fremtidige yrkesutøvelse som sosialarbeidere.

Vi vil sende en stor takk til veilederen vår Pål Roar Torp Brekke som har gitt oss konstruktive tilbakemeldinger og gode råd gjennom skriveprosessen. En stor takk sender vi også til informantene som stilte opp til intervju og tok seg tid til å dele sine erfaringer. Til slutt vil vi takke vår nærmeste familie for støtte og motivasjon i vår siste tid som sosionomstudenter.

Innholdsliste

Sammendrag	iii
Abstract	iv
Forord	v
1 ADHD i et ungdomsperspektiv	1
1.1 Miljøterapeutens møte med ungdommer med ADHD	1
2 Sentrale perspektiver i møte med ungdommer med ADHD	5
2.1 ADHD og miljøterapeutisk arbeid.....	5
2.1.1 Miljøterapeutrollen i skolen	6
2.2 Teori	8
2.2.1 Tilrettelegging	8
2.2.2 Samarbeid med foreldre	8
2.2.3 Toleransevinduet	9
2.2.4 Selvbilde og selvverd	10
2.2.5 Mestring og tilhørighet.....	11
3 Forskning på feltet	12
3.1 Kvalifisering og diskvalifisering i skolen	12
3.2 Når skolen blir motstander og BSV-ere sin rolle	12
3.3 Ungdommer med ADHD sitt hverdagsliv og sosiale relasjoner	13
4 Metode	15
4.1 Forskningsdesign	15
4.2 Utvalg	15
4.3 Intervju og transkripsjon.....	16
4.4 Analyse	16
4.5 Ethiske vurderinger	17
4.6 Metodekvalitet	18

4.7 Metodekritikk	18
5 Funn.....	20
5.1 «Ungdommer med ADHD har risiko for å ikke mestre»	20
5.2 «En slags normalitet med utfordringer»	21
5.3 «Kommunikasjon er nøkkelordet»	23
6 Diskusjon	24
6.1 Sosiale og skolefaglige utfordringer.....	24
6.2 Miljøterapeutens arbeidsmetoder	26
6.3 Skole-hjem samarbeid	28
7 Avsluttende diskusjon.....	30
Referanser	31

1 ADHD i et ungdomsperspektiv

Ungdommer kan alle ha problemer med konsentrasjon og uro fra tid til annen, men en ADHD-diagnose kan medføre inngripende vansker og ha konsekvenser på flere sider av livet. I dagens tabloidiserte verden er diagnosen ADHD jevnlig i ilden for offentlig debatt. Ungdomstiden er en sårbar tid med økte forventninger og det stilles stadig høyere krav om å prestere. I en undersøkelse av Skaalvik & Ferderici referert i Uthus (2017, s. 47) oppleves prestasjonspresset sterkest i skolen av de unge. Det kan tenkes at ungdommer med ADHD påvirkes sterkere av dette presset både faglig og sosialt. Ungdomsskolen er en sentral arena hvor disse ungdommene tilbringer store deler av dagen og presenterer en plattform for læring, vennskap og utforming av identitet. For ungdommer med ADHD kan det være ekstra vanskelig å oppnå dette.

Som miljøterapeut på en ungdomsskole møter man et stort elevspenn med ulike utfordringer, deriblant ungdommer med ADHD. Litteraturen på området gir innsyn til forskjellige problemstillinger, men liten kunnskap om hvordan miljøterapeuten erfarer sitt arbeid. Økt kunnskap og forskning på feltet kan gjøre praksisen mer konsistent og øke kvaliteten. Som følge av at diagnosen er individuelt preget, vil arbeidet med denne gruppen i skolen variere ut ifra ulike behov. På denne basisen har oppgaven undersøkt tre miljøterapeuters erfaringer rundt temaet gjennom intervju.

1.1 Miljøterapeutens møte med ungdommer med ADHD

I dag beregnes det at mellom 3-5 prosent av barn og unge under 18 år har ADHD i Norge. Dette tilsvarer gjennomsnittlig at mellom 1-2 elever i en skoleklasse har diagnosen (Helsenorge, 2020). I en statusrapport av utdanningsdirektoratet (2006, s. 6) hevdes det at denne gruppen «har det lettere for å falle ut av skolesystemet og er underrepresentert i høyere utdanning». Det kan stilles spørsmål til hvorfor det har blitt slik, og hvilke faktorer som er bidragsytende for denne utviklingstrenden. Ungdomstiden kan defineres som en overgangsfase som innebærer en tid med stor utvikling for ungdommer generelt, og har i tillegg sitt trøblete særpreg. ADHD som diagnose påvirker den enkelte på mange områder i livet som kan medføre belastninger og åpner opp for ulike problemstillinger.

I en forskningsrapport utarbeidet av utdanningsdirektoratet vises det til at ungdommer med ADHD opplever avmaktsfølelse, sosiale utfordringer, lav mestringsfølelse og tilkortkommenhet (Udir, 2006). Det utvalgte fylket for studien viser en forekomst av ADHD blant ungdommer i alderen 13-17 år på ca. 2,1 prosent hos jenter og ca. 5 prosent hos gutter (FHI, 2016). Sosialarbeiderrollen har de senere årene blitt mer ettertraktet i skolesystemet i takt med det økende omfanget av utfordringer som oppstår i ungdomsårene. Tema og målgruppe står derfor sentralt i ungdomsskolen og miljøterapeutens yrkesutøvelse.

Rønhovde (2018) påpeker at barn og unge med atferdsforstyrrelsen ADHD oppleves som en av de største utfordringene i skolen. Det lovfestes i opplæringsloven §9A-2 (1998) at skolen skal fremme et trygt og godt skolemiljø som skal sikre «helse, trivsel og læring». Skolen har derfor et ansvar for å gi disse ungdommene den hjelpen de trenger, og miljøterapeuten har en pedagogisk kompetanse i tillegg til oppfølging av psykososiale problemer.

Ifølge fagorganisasjonen FO (2017) viser tendensene at flere med helse- og sosialfaglig kompetanse er ønsket for å arbeide med dagens utfordringer blant ungdom. Det kan derfor tenkes at lærerens funksjon og rolle ikke er tilstrekkelig for å ivareta de områdene §9A inkluderer. Miljøterapeutrollen anses dermed som betydningsfull i arbeidet for å kunne gjennomføre det opplæringsloven forankrer. Utfordringene vi har presentert i forbindelse med denne gruppen ungdommer kan prege hverdagslivet både faglig og sosialt. Hensikten med denne studien er å belyse hvordan disse problemstillingene arbeides med som miljøterapeut i skolen.

Fremgangsmåten i studien er utført etter tre dybdeintervju av forskjellige miljøterapeuter på tre ulike ungdomsskoler i samme kommune. I intervjuene delte de kunnskaper om deres arbeid og erfaringer med ungdommer med ADHD i alder 13 til 16 år. I forkant ble det utarbeidet en *semi-strukturert* intervjuguide som ble benyttet i intervjuene. Det innsamlede datamaterialet har blitt analysert gjennom kvalitativ forskning. Videre ble datamaterialet kodet etter farger og deretter sortert etter tema.

Basert på presentert forskning om ungdommer med ADHD, hadde vi en forståelse av at denne gruppen burde undersøkes nærmere. Ungdommer med ADHD har behov for god tilrettelegging og fokus på den enkelte. Ved å undersøke hvordan miljøterapeuten arbeidet med disse ungdommene ønsket vi å sette søkelys på hvordan dette utføres. Studiens formål har ønske om å gi en form for kunnskapsoverføring som kan være til nytte for fremtidig

sosialt arbeid. Dette kan bidra til økt kvalitet og forutsigbarhet i praksisfeltet blant miljøterapeutene, samt at ungdommer med ADHD kan få bedre tilpasset hjelp.

Det inngår flere undergrupper i ADHD betegnelsen, men som følge av oppgavens omfang har disse ikke blitt vektlagt. Studien tar derfor for seg ADHD som en samlebetegnelse uten skillet mellom symptomene som opptrer i undergruppene. Diagnostisering og medisinerer har også blitt utelatt, men anses likevel som en viktig tematikk. Som miljøterapeut på en ungdomsskole møter man ungdommer med ADHD som har ulike behov. Samtidig har miljøterapeuten et repertoar av ulike arbeidsmetoder i møte med utfordringer som kan oppstå. Det er på denne arenaen miljøterapeuter kan tilrettelegge for at ungdommer med ADHD kan oppleve mestring i livet. På grunnlag av kompleksiteten i diagnosen, samt hvilke arbeidsmetoder som tas i bruk med ungdommene har det derfor blitt utarbeidet en problemstilling som undersøker dette. Dermed blir problemstillingen følgende;

«Hvordan arbeider miljøterapeuten i ungdomsskolen med ungdom med ADHD?»

Tre forskningsspørsmål er utarbeidet for å kunne besvare problemstillingen vår.

Utfordringer i henhold til det sosiale og faglige blant ungdommer med ADHD er et kjent utviklingstrekk. Slike utfordringer kan prege ungdommene på ulikt vis, og som miljøterapeut må man derfor vite hvilke utfordringer en ungdom kan ha som følge av ADHD. Det er viktig at miljøterapeuten forstår «hvor skoen trykker» hos ungdommene fordi variasjonene i symptomene kan være store. Vi stiller derfor følgende forskningsspørsmål;

«Hvilke sosiale og skolefaglige utfordringer kan oppstå for ungdom med ADHD ifølge miljøterapeut?»

Som følge av at ADHD er individuelt kreves det ulike arbeidsmetoder i møte med ulike behov. Vekslende atferd og symptomer gir varierende utfordringer og problemstillinger som krever en fleksibel yrkesutøver. I rollen bør man derfor ha en bred kompetanse på området for å sikre god hjelp i møte med ungdommene. Forskningsspørsmålet blir dermed;

«Hvilke arbeidsmetoder benytter miljøterapeuten i ungdomsskolen seg av for å løse ulike utfordringer som kan oppstå hos ungdommer med ADHD?»

Ungdommer påvirkes av de miljøene de ferdes i, og som ungdom oppholder man seg store deler av livet i enten skole og hjem. Dette betyr at en miljøterapeut ofte må tilrettelegge både på skolen og i hjemmet for ungdommen. Et godt samarbeid med foreldre er dermed sentralt for miljøterapeuten. Det siste forskningsspørsmålet er derfor;

«Hvordan erfarer miljøterapeut samarbeidet med foreldre til ungdommer med ADHD?»

2 Sentrale perspektiver i møte med ungdommer med ADHD

Ulikt fagstoff og teorier er valgt ut for det oppgaven studerer, og fungerer som perspektiver for diskusjonsdelen. Bakgrunnen tar for seg en kort redegjørelse av ADHD, samt viktigheten av miljøterapeutisk kompetanse i skolen i arbeid med ungdommer med diagnosen.

Kunnskapsgrunnlaget som først presenteres rettes mot miljøterapeutrollen i skolen og nødvendigheten av tilrettelegging. Videre er teoridelene begrenset til samarbeid med hjemmet, toleransevindmodellen, selvbilde og selvverd samt mestring og tilhørighet som mest relevante for oppgaven. Vi har avslutningsvis valgt ut innhold fra fire forskningsartikler som først presenterer funn tilknyttet barn og unge med atferdsvansker i skolen og foreldres erfaringer til skolen som samarbeidspartner. Videre presenteres forskning på feltet om barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere (BSV) sin rolle i skolen og hvordan ungdommer med ADHD erfarer sitt hverdagsliv.

2.1 ADHD og miljøterapeutisk arbeid

Betegnelsen ADHD er en forkortelse for *Attention deficit hyperactivity disorder*, og er en genetisk betinget «funksjonsforstyrrelse som skyldes en ubalanse i hjernekjernen» (Rønhovde, 2018, s. 41). ADHD kjennetegnes ifølge Zeiner (2004) ved de tre kjernesymptomene hyperaktivitet, oppmerksomhetssvikt og impulsivitet. Dette kan føre til rastløshet, uro, problemer med å motta beskjeder og vansker med å fullføre oppgaver (Hoem, 2013). ADHD deles videre inn i de tre undergruppene hyperaktiv/impulsiv type, uoppmerksom type og kombinert type (ADHD Norge, 2016). Diagnosen preger utvikling og fungering i hverdagslivet på ulikt vis og i variert grad. Bryhn (2009) hevder at ADHD sjeldent forekommer alene, og at en stor andel har en eller flere tilleggslidelser. Symptomene og atferden veksler fra individ til individ, og belyser viktigheten over at yrkesgrupper som arbeider med barn og unge med ADHD ikke behandler dem som en homogen gruppe med felles behov.

Som presentert innledningsvis er det i dag gjennomsnittlig 1-2 elever i en skoleklasse som har diagnosen ADHD. Ungdomstiden har sine problematiske særpreg, og det stilles blant annet økende krav til gode skoleferdigheter samt at man skal lære seg å forstå sosiale spilleregler. Rønhovde (2018, s. 68) trekker frem at symptomene på ADHD blant ungdommer er en

«utfordrende tilværelse med kaostanker, mangel på struktur, selvregulering, oversikt og stadige problemer med å oppfylle alle krav». Ungdomstiden er en fase hvor sosial tilhørighet og gruppeidentitet er viktigere enn noen gang, og det hevdes at impulsivitet derfor kan være ekstra uheldig (Hoem, 2013). Symptomene på ADHD kan påvirke prestasjonsevnen, og skoleresultatene kan bli dårlige som følge av mangel på fokus og god konsentrasjon (ADHD Norge, 2016). Det tyder derfor på at ungdomstiden tilknyttet en ADHD-diagnose lettere kan gi den enkelte utfordringer tilknyttet det sosiale i tillegg til å komme på etterskudd faglig.

I et debattinnlegg fra Aftenposten hevder Ulvestad & Østgaard (2015) at manglende tilrettelegging i skolen for ungdommer med ADHD kan føre til lite mestring og negative tilbakemeldinger. Dette kan påvirke den enkelte til å «bli sittende og trippe i klasserommet til det topper seg i uønsket atferd» (Ulvestad & Østgaard, 2015). ADHD Norge (2016) hevder videre at «tilpasset opplæring for ADHD-problematikken er avgjørende for om eleven lykkes eller ikke». I tråd med utviklingstrenden av økt press og prestasjonskrav blant elever i skolen er det grunn til å tro at ungdommer med ADHD kan kjenne ekstra på denne påkjenningen. Hvordan miljøterapeuten sitt arbeid organiseres er derfor av vesentlig betydning for disse ungdommene.

2.1.1 Miljøterapeutrollen i skolen

Begrepet miljøterapi er tosidig, og kan derfor deles opp i en miljødelen og en terapidelen. Ifølge Larsen (2018, s. 23) skal miljødelen «organisere eller legge til rette», mens terapidelen handler om «forandring og utvikling». De arbeidsoppgavene som omfatter en miljøterapeut i skolen, innebærer dermed både å kunne tilrettelegge og fremme mulighetene for utvikling og forandring. Miljøterapeutrollen inngår som et helhetlig tilbud til barn og unge i skolen, og er spesielt siktet inn mot elever med særskilte behov og utfordringer. I rollen skal man blant annet ha en hjelpende funksjon i skolehverdagen, arbeide for ressurs- og ferdighetsutvikling samt sørge for et trygt miljø (Larsen, 2018). Dette står i tråd med oppl. §§ 9A-2 og 9A-4 (1998) som forankrer elevens rett til et godt psykososialt miljø i skolen og skal fremme helse, trivsel og læring. Miljøterapeutrollen i skolen består derfor av et bredt omfang av arbeidsoppgaver som tiltak og oppfølging på individ-, gruppe- og skolenivå.

Miljøterapeuter i skolen har en viktig pedagogisk kompetanse samtidig som faglige kunnskaper og personlige egenskaper integreres. Miljøterapeutrollen består derfor av både et

profesjonelt og et personlig aspekt (Larsen, 2018). I dagens individualiserte samfunn er det en høy spennvidde i hvilke utfordringer ungdommer sliter med, og behovet for ulike tiltak og tilnærminger i møte med komplekse behov er høyst relevant. En miljøterapeut må derfor være åpen og lyttende med ungdommer samt være fleksibel i sine arbeidsmetoder.

For å kunne studere hvordan miljøterapeuter i skolen arbeider med ungdom med ADHD er det nødvendig med innsyn i hvilke lovgrunnlag som yrkesutøvelsen baseres på. Skolen er en arena som ifølge oppl. §1 (1998) femte ledd skal «utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine». For å realisere dette er det nødvendig at elevene opplever trivsel på skolen, har tro på egne ferdigheter og oppnår faglig mestring. Som tidligere nevnt har skolen derfor ansvar for å sikre det som oppl. §9A-4 (1998) omtaler som et trygt psykososialt miljø. For ungdommer med atferdsvansker som ADHD, anses det som betydningsfullt at skolen tilrettelegger for et tilbud som står i tråd med deres behov. Det er grunn til å tro at miljøterapeutrollen har kompetanse, ferdigheter og erfaring som anses som viktige ressurser for at dette skal realiseres. Det argumenteres blant annet i NOU 2015:2 (s. 304) for at lærere i skolen ikke har nok kapasitet for oppfølging av elever med atferdsvansker, og at dette faller inn under miljøterapeutens arbeidsoppgaver.

2.2 Teori

ADHD er et stort område med mange tema, og som miljøterapeut har man en verktøykasse av arbeidsmetoder. Videre presenteres teori som står sentralt i det miljøterapeutiske arbeidet som tilrettelegging, samarbeid, toleransevinduet og arbeidsmetoder som fremmer ungdommenes opplevelser. Dette innebærer dernest selvbilde og selvvverd samt mestring og tilhørighet som er viktige aspekter på skolen. Som følge av at vi ønsket en helhetlig oversikt rundt det oppgaven undersøker, anses de utvalgte teoridelenes som relevante på hvert sitt vis.

2.2.1 Tilrettelegging

Skolen skal tilrettelegge for at alle elever får muligheten til læring og utvikling, og det er derfor av stor betydning at det tilbys undervisning tilpasset individuelle forutsetninger (Øgrim, 2009). Ifølge utdanningsdirektoratet (2021, s. 1) innebærer tilpasset opplæring «varierte vurderingsformer, læringsressurser, læringsarenaer og læringsaktiviteter».

Tilrettelegging er en arbeidsoppgave som kan inngå i miljøterapeutens virke, med formål om at elever skal få best mulig utbytte av det som læres på skolen.

Selvregulering er en utfordring for ungdom med ADHD, og dette gjelder også i læringssituasjoner. I klasserommet blir ofte elevene bedt om å arbeide selvstendig med oppgaver, med andre ord et ansvar for egen læring. Dette krever både kontroll, motivasjon og utholdenhet noe nettopp ungdom med ADHD har utfordringer med (ADHD Norge, 2019). En ungdom med ADHD som har konsentrasjonsvansker har ikke samme forutsetningene for å lykkes i slike situasjoner. For å tilrettelegge samt organisere læring for ungdom med ADHD må det ligge til grunn noen sentrale tiltak rundt tid, sted, personer og aktiviteter for å skape oversikt og struktur (Rønhovde, 2018). Dette bidrar til å skape trygghet som er en av miljøterapeutens viktigste oppgaver for å gi ungdommer opplevelse av anerkjennelse og følelsen av forståelse, noe det er grunn til å tro lærere ikke alltid har kapasitet til.

2.2.2 Samarbeid med foreldre

Miljøterapeuter i skolen har en viktig rolle i dialog mellom skole og hjem, og må derfor også samarbeide med foreldre. Ingen kjenner ungdommen bedre enn foreldrene deres. I en

forskningsartikkel fra utdanningsdirektoratet (2016) fortelles det at et godt samarbeid kan gi ungdommen opplevelse av sammenheng og helhet. Skolen og hjemmet knyttes nærmere og dette kan ha stor og positiv betydning for ungdommen både skolefaglig og sosialt. Spesielt viktig er det med et godt samarbeid mellom miljøterapeut og foreldre for ungdommer med ADHD, og at dette krever åpenhet rundt diagnosen og vanskene (ADHD Norge, 2016). Det er avgjørende at miljøterapeuten anerkjenner foreldre som en ressurs med nyttig informasjon. Et godt etablert samarbeid vil legge til rette for god kommunikasjon og gi innsikt over behov, utvikling, trivsel og nødvendig tilrettelegging (Udir, 2020). Dette kan eksempelvis innebære tett dialog mellom miljøterapeut og foreldre for å imøtekomme ungdommens behov best mulig. Samarbeidsrelasjonen vil kunne påvirke foreldrenes holdning og syn til skolen positivt ved å føle seg som medspillere, og «sannsynliggjør en tilsvarende innstilling hos eleven» (Rønhovde, 2018, s. 198). Dette tilsier at foreldrenes og elevens holdning til skolen påvirker hverandre i et gjensidig forhold.

2.2.3 Toleransevinduet

Toleransevinduet er en modell innenfor utviklings- og traume psykologien som gir en beskrivelse over våre emosjonelle tilstander. Modellen er aktuell for mennesker som strever med sin emosjonelle fungering, deriblant barn og unge med ADHD. Ifølge Nordanger & Braarud (2017, s. 38) viser toleransevinduet til «variasjoner i aktivering og behovet for regulering eller reguleringsstøtte». Toleransevinduet som begrep referer videre til spennet av aktivering som er optimalt for et individ, hverken for høyt eller for lavt. Denne sonen kalles for den optimale aktiveringssonen, og det er her vi «lærer lettest og hvor vi er mest oppmerksomt til stede i situasjoner og relasjoner» (Nordanger & Braarud, 2014, s. 530). Dersom man beveger seg over toleransegrensen befinner man seg i en hyperaktivert tilstand, og beveger man seg under havner man i en hypoaktivert tilstand. Disse tilstandene bidrar til at man får forhøyet eller redusert «hjerterate, respirasjon og muskeltonus» (Nordanger & Braarud, 2017, s. 38).

Ifølge Rønhovde (2018) er uregelmessig emosjonell regulering en del av symptombildet tilknyttet ADHD-diagnosen. Personer med ADHD reagerer mer emosjonelt enn andre som følge av reguleringsvansker. Følelsesmessig impulsivitet og lav frustrasjonstoleranse kan føre til hyppige raseriutbrudd og høy irritabilitet (Rønhovde, 2018). Som følge av at ungdommer med ADHD kan uttrykke følelsene mer intenst vil gode og dårlige dager komme frem i

forsterket grad. Toleransevinduet har dermed en pedagogisk verdi, og kan anses som et hjelpemiddel i arbeidet med barn og unges utfordringer (Nordanger & Braarud, 2017). En ungdom med ADHD som beveger seg utenfor toleransevinduet vil kunne få utfordringer både faglig og sosialt. Miljøterapeutisk arbeid kan derfor hjelpe den enkelte til å regulere seg tilbake til optimal aktiveringssone.

2.2.4 Selvbilde og selvverd

Ifølge Bunkholdt (2002, s. 63) kan en persons selvbilde beskrives som egen «oppfatning om eller vurdering av seg selv». Et selvbilde kan derfor betraktes som et spekter av både positive og negative egenoppfatninger, basert på hva som vektlegges som viktig av hvert enkelt individ. Raaheim (2019, s. 333) hevder at «vi påvirkes av menneskene og miljøene rundt oss». Hvordan vi betrakter egen kompetanse henger også sammen med hvordan selvbildet utvikler seg. Dersom en ungdom opplever mindre kompetanse både faglig og sosialt, kan det føre til en svekket mestringsfølelse som igjen vil påvirke selvbildet i negativ forstand (Vigdis & Kvaran, 2015). Vi kan derfor si at selvbilde og mestring henger sammen og gjensidig påvirker hverandre. Tenkelig kan dette være utfordringer som miljøterapeuten møter på i arbeidet med ungdommer med ADHD i skolen.

En persons selvverd er ifølge Imsen (2020, s. 340) «personens oppfattende følelse av å være verdt noe». En kan derfor si at oppfatningene og følelsene en person har om seg selv sier noe om selvoppfatningen til vedkommende. I skolen måles elevenes prestasjoner opp mot hverandre, og her kan selvverdet påvirke ungdommer med ADHD negativt. Når elever måler seg opp mot hverandre på skolen, vil det være lettere for jevnaldrende å rette oppmerksomhet rundt de som er «annerledes», dette kan gjelde både sosialt og faglig. Med et slikt fokus blant venner og familie kan slike «avvik» føre til å bli stemplet i negativ forstand (Imsen, 2020). Hvordan vi blir vurdert av andre har dermed mye å si for vår egenoppfatning. En sentral kilde til selvverd oppnås både av innfrielse av egne ambisjoner og forventningene skolen og jevnaldrende har til den enkelte (Uthus, 2017). Siden skolen er en arena for utvikling, vil dens struktur også være av betydning for unges opplevelse av selvverd.

Skolen er en læringsarena hvor elevens kompetanse utfordres, eksempelvis med felles- og individuelle mål. Raaheim (2019, s. 335) hevder at «vår opplevelse av verdi som individ er nært knyttet til prestasjoner». De ulike målene som skolen setter for dagens ungdommer, utgjør et spekter for å både lykkes og mislykkes. Dette kan resultere i at de elevene som klarer

å innfri godt på målene, vil oppnå styrket selvvurdering. På den andre siden vil de elevene som ikke klarer å innfri målene tilstrekkelig få en redusert selvvurdering. Ungdommer med ADHD kan stå i faresonen for å utvikle lavt selvverd, og miljøterapeutens kompetanse står derfor sentralt i hjelpearbeidet.

2.2.5 Mestring og tilhørighet

En definisjon på mestring er «å beherske egne personlige ressurser på relevante måter i en gitt situasjon» (Vigdis & Kvaran, 2015, s. 55). Mestring henger sammen med hva den enkelte innehar av potensiale og muligheter, og det er derfor viktig å rette fokus på personens ressurser (Ervik et al, 2009). Et slikt fokus kan gjøre det lettere å finne frem til den beste løsningen eller tiltaket som er til fordel for vedkommende. En skoledag kan by på flere utfordringer, spesielt for ungdommer med ADHD. Derfor er det viktig å se på hvilke muligheter hver enkelt elev har for å tilrettelegge for mestring. Dette inngår i det miljøterapeutiske arbeidet i møte med ungdom med ADHD. I motsetning til elever som har troen på egen mestring, hevder Uthus (2017, s. 161) at elever som har lave forventninger til seg selv om å mestre skolefag vil kunne oppleve mer «angst og stress i læringssituasjoner». Skolen kan derfor risikere å bli en negativ faktor i ungdommers hverdag som følge av det ubehaget læringssituasjoner kan medføre.

Ifølge Uthus (2017) kan opplevelsen av å mestre felles læringsaktiviteter bidra til en følelse av tilhørighet. Elever som ikke mestrer skolefagene risikerer å oppleve «utestenging, isolasjon og ensomhet» (Uthus, 2017, s. 162). Nærmere sagt vil dermed en elev som ikke mestrer skolefagene, ha en større risiko for å ikke føle på tilhørighet. En elev som blir marginalisert kan etter hvert oppleve dårlig selvverd, og vil igjen kunne få utfordringer med å mestre skolehverdagen. Ungdommer med ADHD kan stå i denne faresonen, og kan by på ulike problemstillinger som inngår i miljøterapeutens virke.

3 Forskning på feltet

3.1 Kvalifisering og diskvalifisering i skolen

Søkeord: ADHD, adferdsvansker, barn og unge, skole og grunnskole.

I en forskningsartikkel i *Norsk pedagogisk tidsskrift*, skrevet av Nordahl & Sunnevåg (2008) settes det søkelys på barn og unge med adferdsvansker i skolen. Datamaterialet er basert på en undersøkelse av 9400 elever i grunnskolen, og det tydeliggjøres at alle skoleelever har rett til et likeverdig opplæringstilbud uavhengig av evner og forutsetninger. Artikkelen trekker frem at hvordan barn og unge presterer har sammenheng med deres selvoppfatning og identitet. Hovedfunnet er at elever med ADHD-diagnose har dårligere læringsutbytte enn elever ellers.

Videre fremmes betydningen av sosial kompetanse, og som blant barn og unge med ADHD blir vurdert som lav. Dette byr på utfordringer for den enkelte i henhold til sosial integrering, vennskap og identitetsdannelse. Funnene kan belyse at et likeverdig opplæringstilbud ikke blir realisert i praksis for barn og unge med adferdsvansker. Dette kan være utslagsgivende for at denne gruppen scorer dårligere på arbeidsinnsats, trivsel og relasjonell tilknytning til jevnaldrende. Artikkelen hevder derfor at skolen ikke har klart å lykkes med det instrumentelle eller identitetsdannede motivet, og en god pedagogisk praksis. Det konkluderes med at det er nødvendig med en mer kunnskapsbasert undervisning i de norske grunnskolene dersom det opplæringsloven og læreplanene forankrer skal bli realisert.

3.2 Når skolen blir motstander og BSV-ere sin rolle

Søkeord: ADHD, ungdom, skole, sosialarbeider, samarbeid med hjemmet.

Artikkelen «Når skolen blir motstander» av Marie-Lisbet Amundsen (2017) fra *Tidsskrift Psykologi i kommunen*, er basert på en studie som tar for seg hvordan 30 anonyme foreldre med barn som har ADHD opplever samarbeidet med skolen. Informantene er relativt samkjørte i hvordan de opplever å bli møtt som samarbeidspartnere på sine barns skoler. Amundsen hevder at samarbeidet med foresatte i skolen med barn som ikke innfrir til krav og forventninger kan by på særlige utfordringer. Det diskuteres blant informantene at et stort fokus på negative tilbakemeldinger av atferd bidrar til å forsterke barnets opplevelse ytterligere av å ikke strekke til faglig og sosialt. Et gjennomgående poeng er videre at

foreldres holdninger til skolen kan smitte over på barna, og at dette påvirker barnets motivasjon.

Informantene poengterer viktigheten av at barnet deres blir møtt med forståelse, respekt og anerkjennelse er avgjørende for samarbeidsrelasjonen. I hvilken grad dette innfris avhenger ifølge informantene at skolen har god kunnskap om ADHD og pedagoger til rådighet. De foresatte i studien etterspør derfor større fokus på tverrfaglig samarbeid i skolen, som følge av at deres erfaringer tilsier at lærere og fagfolk med sosialfaglig kompetanse står uten felles faglig plattform. Det konkluderes med at skolen har manglende kunnskap over hva det innebærer å ha et barn med funksjonsnedsettelse eller ADHD-diagnose. Det kreves derfor at skolen innfører større tverrfaglig kompetanse som tar utgangspunkt i den enkeltes elev forutsetning for å lære.

Dette står videre i tråd med en forskningsartikkel av Per-Åge Gjertsen, May Brit Viola Hansen og Anne Juberg (2018) fra *Tidsskrift for Velferdsforskning*. Gjennom kvalitative intervjuer av BSV-ere og mellomledere i skolen viser funnene behovet for å styrke det psykososiale miljøet, samt den tverrfaglige kompetansen og samarbeidet. Artikkelen konkluderer med at det kreves andre profesjoner som et supplement til lærerens rolle i skolen. Nødvendigheten for spesialpedagogisk kompetanse som BSV-ere besitter trekkes derfor frem som avgjørende for å styrke elevers utvikling og læringsmiljø på best mulig vis.

3.3 Ungdommer med ADHD sitt hverdagsliv og sosiale relasjoner

Søkeord: ADHD, ungdommer, skole, utfordringer og relasjoner.

I en svensk forskningsartikkel av Rikard Eriksson og Maria Carlsson (2016) i *Tidsskrift for Psykisk helsearbeid* undersøkes det hvordan ungdommer med ADHD opplever sitt hverdags- og skoleliv. Datamaterialet er innhentet ved kvalitative intervju med ungdommer i alder mellom 15-17 år. Et gjennomgående poeng som trekkes frem er at alle informantene har hatt variert grad av tilpasning og støtte, og at dette har bidratt til å gjøre skolehverdagen ustrukturert og stressende. Ungdommene påpeker en fraværende forståelse i skolen for ADHD-diagnosen og hvordan vanskene kan påvirke den enkelte.

Informantene trekker videre frem å ha gode erfaringer tilknyttet venner, kjærester og familie. De sosiale relasjonene blant ungdommene er derfor gjennomgående positive, men det påpekes

likevel at i tilfeller hvor utfordringer har forekommet har disse utspilt seg i skoletiden. Dette påpeker at en stressende og ustrukturert skoledag kan være påvirke ungdommenes sosiale relasjoner. Artikkelen konkluderer med at ungdommer med ADHD fungerer bra i hverdagen, men at problemene og utfordringene opptrer i skolen. Det ønskes derfor økt forståelse blant de som arbeider med barn og unge i dagens skole for at elever skal få den hjelp og støtte de trenger.

4 Metode

4.1 Forskningsdesign

Fremgangsmåten for studien er basert på tre sosialarbeideres erfaringer med ungdom med ADHD i ungdomsskolen. Ved å ta i bruk en fenomenologisk tilnærming blir informantenes subjektive opplevelser, kunnskaper og erfaringer utforsket (Busch, 2013). Dette ble tilegnet ved å intervju de rekrutterte informantene med spørsmål rundt studiens tema. Med et intensivt design har vi gått i dybden gjennom data fra et fåtall kilder som har dannet et kvalitativt datagrunnlag (Busch, 2013). Et intensivt forskningsdesign gir innholdsrik dybde samtidig som det studerer komplekse problemstillinger, og passet derfor oppgavens hensikt. Datainnsamlingen ble gjort gjennom en toukers periode med avtalte intervju, og ga oss et bredt spekter av subjektive fortolkninger. Intervjuguiden kan videre ha blitt påvirket av vår egen forforståelse i positiv og negativ forstand rundt studiens tema og problemstilling. Vi har derfor forsøkt å avholde oss fra tidligere fordommer og antagelser.

4.2 Utvalg

Via eget nettverk tok vi kontakt med en aktuell informant som både hadde interesse og kunnskaper om ungdom med ADHD. Videre ble vi av første-kontakt henvist til to andre informanter med tilsvarende engasjement, og utvalget står derfor i tråd med *snøballmetoden* (Tjora, 2017). Informantene i studien var miljøterapeuter i ulike ungdomsskoler fra samme kommune, med bakgrunn som sosionom- og barnevernspedagoger. Intervjuobjektene hadde mellom 7- 14 års erfaring fra praksisfeltet, og bidro til et bredt spekter av informasjon. Til tross for at flest informanter er best for oppgavens grundighet, opplever vi at informantenes store kunnskapsgrunnlag veide opp for studiens hensikt. Etter det siste intervjuet følte vi empirien var fyldig og variert, og dermed tilstrekkelig for det oppgaven undersøker. Datainnsamlingen sikret oss et tilstrekkelig grunnlag for å kunne svare på oppgavens problemstilling, og vi regner derfor utvalget som representativt.

4.3 Intervju og transkripsjon

Som følge av at vi ønsket å studere informantenes «meninger, holdninger og erfaringer» er oppgaven basert på kvalitative dybdeintervjuer (Tjora, 2017, s. 114). En slik form for intervju ble valgt da vi søkte kunnskap om intervjuobjektens tanker og refleksjoner rundt et bestemt tema. I forkant av intervjuene ble det utarbeidet en *semi-strukturert intervjuguide* som la til rette for både åpne og spesifikke spørsmål (Tjora, 2017). Innledende ble det stilt spørsmål om informantens yrkesbakgrunn og generell kunnskap rundt arbeid med ungdom. Etter hvert ble spørsmålene siktet inn mot oppgavens forskningsspørsmål. Dybdeintervjuene hadde et tidsrom på mellom 40-50 minutter, hvorav to ble utført på sosialarbeiderens kontor og et gjennom telefon som følge av praktiske årsaker. I intervjuene ble det brukt lydopptak for å få med alt av informasjon som ble delt. Lydopptak førte til at vi fikk god konsentrasjon rundt det informantene fortalte, og som ifølge Tjora (2017) er viktig for god kommunikasjonsflyt. En av oss tok føringen for intervjuet, mens den andre noterte de sentrale hovedpoengene og kom med innspill ved behov.

Datamaterialet som ble innhentet i intervjuene ble i etterkant transkribert i samsvar med lydopptakene. Som følge av at vi har søkt innhold rundt informantens erfaringer i dybdeintervjuene har ikke pauser og fyllord blitt vektlagt som viktige, og ble dermed utelukket fra transkripsjonen. Bruk av sitat i studien har blitt omskrevet for å gjøre funnene lettere å lese ved å formulere muntlig tale til skriftlig grammatikk. I dette inngår også at dialektpregede ord og uttrykk har blitt omskrevet til bokmål for å sikre anonymitet.

4.4 Analyse

Datamaterialet som ble innhentet er analysert etter en *abduktiv* tilnærming (Busch, 2013). Med grunnlag i å innhente sosialarbeiderens erfaringer står denne tilnærmingen sentral som følge av at vi har vekslet mellom et induktivt og deduktivt perspektiv (Tjora, 2017). Dette innebærer å bevege seg mellom teori og empiri som er nødvendig for å få svar på oppgavens problemstilling. I forkant av intervjuene hadde vi en forforståelse av en rekke sentrale teorier som kunne være relevante for oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Den teoretiske bakgrunnen var først basert på element som ga oss informasjon om ADHD, marginalisering, miljøterapeutrollen, samarbeid og selvbilde. Etter at datamaterialet var

innhentet var det nødvendig å tilføye teorier som toleransevindu og mestring, mens marginalisering ble erstattet med selvverd som følge av at informantene snakket lite om det og teoriene ble derfor mindre relevante. En abduktiv tilnærming sikret oss dermed et godt utvalg av teorier for å tolke empirien best mulig.

Kodingen av datamaterialet ble gjennomført i papirform med fargekoder og videre sortert etter tema. For å sikre et godt grunnlag for analysen ble kodene videre kategorisert etter følgende tema; sosiale og skolefaglige utfordringer, arbeidsmetoder og samarbeid med foreldre. Kategoriseringen av tema ble basert på informantenes interesse og engasjement, og dette førte til at vi fikk stor variasjon og dybde samt et gjennomsnitt på over 40 koder per tema. Temaene som ble utvalgt presiserte videre forskningsspørsmålene for studien fordi vi ønsket å la empirien tale for seg selv. Valg av koding ble gjennomført som følge av at empirinære koder kan gi rike og grundige beskrivelser over funnene.

4.5 Etiske vurderinger

I all kvalitativ forskning ligger det en rekke etiske betraktninger. Den kvalitative forskningen er basert på direkte kontakt med intervjuobjektene, og innebærer aspekter som tillit og konfidensialitet (Tjora, 2017). Personopplysningene i studien har blitt behandlet etter NSD (797431) sine retningslinjer for empiriske oppgaver hvor all personidentifiserende informasjon blir utelatt, og har i etterkant blitt slettet. Intervjuobjektene ble informert om dette, og undertegnet samtykkeerklæring som stadfestet disse forholdene. Datamaterialet tilhørende studien fremstilles derfor anonymt, med unntak av å ha opplyst at miljøterapeutene arbeider i samme kommune. Intervjuobjektene har blitt presentert i funn- og diskusjonsdelene som «informanten» eller «miljøterapeuten», og i tilfeller hvor miljøterapeutene er samkjørte i flertall for å sikre anonymitet. Som følge av at oppgavens tema og forskningsspørsmål fokuserte på ungdom med ADHD som gruppe, ble det derfor lite fokus på enkelthendelser og individer i datamaterialet. Dette sikret en god forskningsetikk, og at sensitive personidentifiserende opplysninger ikke ble utlevert.

4.6 Metodekvalitet

Kvaliteten på studien er avhengig av de metodevalgene som blir gjort, og påvirker hvorvidt vi kan stole på resultatene (Busch, 2013). Metodekvalitet byr på diskusjon i forhold til de tre forholdene reliabilitet, validitet og generalisering. Reliabilitet handler ifølge Tjora (2017, s. 231) om «intern logikk eller sammenheng gjennom hele forskningsprosjektet». Ved å utarbeide en semi-strukturert intervjuguide som rettet fokus mot oppgavens tema, problemstilling og forskningsspørsmål innhentet vi de mest sentrale elementene som vi ønsket svar på. Etter ønske fra første-kontakt ble intervjuguiden tilsendt på forhånd av intervjuet. Dette er en faktor som kan ha påvirket datamaterialets reliabilitet basert på forberedelser som informanten kan ha gjort seg. Dersom studien hadde blitt lagt til et annet fylke og kommune, kunne lokale forskjeller som følge av ulik befolkningstetthet bidra til andre funn enn det denne studien representerer. Dette kunne videre ha ført til at andre elementer ble diskutert med et annet perspektiv.

Ifølge Busch (2013, s. 62) er validitet knyttet til i hvilken grad «våre data er gyldige for den problemstillingen vi arbeider med». I rekrutteringen var vi bevisst å søke intervjuobjekter med yrkesfaglig kompetanse, og tilhørende erfaringer i arbeidet med målgruppen for studiens tema. I tillegg har snøballmetoden ført til at rekrutteringsutvalget består av informanter som er spesielt engasjert i temaet, samt med en lang praksiserfaring. Dette kan ha gitt god dybde i studien og sikret valide data. På den andre siden kunne det vært hensiktsmessig å intervju ulike informanter med tilsvarende yrkesbakgrunn fra flere kommuner eller fylker, dette kunne styrket studiens gyldighet videre. Dette henger også sammen med studiens grad av generalisering, som ifølge Tjora (2017, s. 62) er «knyttet til om våre resultater er overførbart til andre populasjoner». Studien kunne eksempelvis ved å intervju flere informanter som arbeider med den utvalgte målgruppen, men med ulik posisjon vært et bidrag for å styrke overførbarheten.

4.7 Metodekritikk

I hvert forskningsprosjekt er det viktig å gjøre seg refleksjoner over avgrensninger i studien. Utvalgsprosessen baserte seg bestemt på miljøterapeutrollen i ungdomsskolen som følge av at denne yrkesgruppen var høyst aktuell i møte med brukergruppen. I ettertid har det blitt vurdert

og reflektert rundt om vi burde ha søkt variasjon i utvalget, og rekruttert andre yrkesgrupper som eksempelvis PPT og ressursbasen. Dette kunne ha bidratt til økt dybde og forståelse over oppgavens hensikt utover miljøterapeutens område.

Kvalitativ forskning og personlig deltagelse gir store muligheter, men åpner også opp for å kritisere forskerens egen involvering. Det faktum av at vår egen forståelse av ADHD har vært preget av egne erfaringer kan ha påvirket våre perspektiver på oppgaven. Det kan reflekteres om intervjuprosessen kunne vært bedre forberedt i form av mer tydelige avtalte roller. I de tilfeller hvor informantene ikke kom med mye informasjon på et spørsmål, kunne vi ha forberedt oppfølgingsspørsmål som kunne gitt mer utdypning. Dette tyder på at vi i forkant kunne brukt mer tid på å utarbeide intervjuguiden mer detaljert.

Til tross for at dybdeintervjuene som ble utført ga oss innhenting av et stort omfang data, kunne et alternativ vært å gjennomføre *mini-fokusgruppeintervju* (Tjora, 2017). Ved å samle alle intervjuobjektene til en felles samtale rundt studiens tema kunne det ha gitt en mer omfattende diskusjon og kompleks dataanalyse. På den andre siden kunne det ha bidratt til at informantene ble mer tilbakeholdne med informasjon som følge av sensitivitet, og det ville vært mer tidskrevende å iverksette.

Transkriberingen av datamaterialet som ble utført manuelt etter fargekoder og grupperinger delt inn i forskningsspørsmål har kunnet påvirket hvilke funn som har blitt vektlagt som mer viktige enn andre. Som følge av at vi ikke tok i bruk digitale analyseverktøy, som eksempelvis MAXQDA, kunne funnenes viktighet og relevans blitt vektlagt annerledes. En digital dataanalyse kunne bidratt til en mer helhetlig oversikt og videre hatt innvirkning på diskusjonsdelen. Som følge av manglende erfaring med digitale analyseverktøy kunne dette ha bidratt til en svekket kvalitet sammenlignet med en kjent manuell analysemetode som vi følte oss trygge med.

5 Funn

Oppgaven søker kunnskap om hvordan miljøterapeutene erfarer sitt arbeid i ungdomsskolen med ungdom med ADHD. Med utgangspunkt i forskningsspørsmålene undersøker vi først sosiale og skolefaglige utfordringer, deretter arbeidsmetoder som benyttes av miljøterapeutene og til slutt hvordan skole-hjem samarbeidet erfares.

5.1 «Ungdommer med ADHD har risiko for å ikke mestre»

Et av områdene vi har undersøkt er hvilke sosiale og skolefaglige utfordringer som erfares av miljøterapeut blant ungdommer med ADHD. Med utgangspunkt i dette har vi sett nærmere på miljøterapeutens opplevelser av disse utfordringene. Empirien viser at miljøterapeutene sitter med ulike erfaringer fra yrkesutøvelsen tilknyttet dette temaet, men også stor samstemthet. Sosiale utfordringer som oppstår blant ungdommer med ADHD trekkes blant annet frem av informantene som påvirket av forsterkede følelser og reguleringen i forhold til dette. En miljøterapeut med 15 års erfaring beskriver at «følelsene blir så forsterket at dersom eleven har en dårlig dag, blir det en veldig dårlig dag». Samtidig erfares det at mange elever med ADHD forsøker å ta seg sammen for å tilpasse seg klassekameratene, og at dette ifølge en miljøterapeut gjør at «de bruker så mye energi på å holde seg i skinnet, og det gjør dem fullstendig utkjørt». Det var enighet blant informantene om at manglende følelsesregulering kan bidra til problemer i forhold til sosialt samspill for disse ungdommene, men også på faglig basis.

En informant uttrykte at «vennskapsrelasjonene er mindre dype, og de kan lettere bli satt utenfor fellesskap», mens en annen påpekte at «de er mer utsatt for lavere selvbilde og selvverd fordi de ofte føler seg annerledes». På den andre siden erfarer en av informantene ungdommer med ADHD som sosiale og utadvendte, og at vennskap til jevnaldrende ikke var en utpreget utfordring. Informantene oppleves derfor ikke som samkjørte i forhold til sosiale utfordringer, men det anses likevel som en erfart gjennomgående problemstilling i deres arbeid.

Videre trekker informantene frem fungeringsevnen til ungdommer med ADHD som svært forskjellig, og at en sentral utfordring faglig er konsentrasjonsproblemer. I løpet av en

skoledag er det mye informasjon en elev skal innta, samtidig som det er store krav til det de skal gjøre. En miljøterapeut fortalte at «de veksler mellom et fag og et annet fag i løpet av 10 minutter, for en ungdom med ADHD blir dette fort kaotisk». Informantene trakk videre frem at denne gruppen ofte har problemer tilknyttet «å ta imot beskjeder». En annen informant trekker frem at det kan bli en utfordring når lærere stiller like krav til en elev med ADHD som resten av klassen, og hevdet «å behandle dem som vanlig fungerende elever i de periodene de er veldig hyperaktive kan bidra til at det kan bli en eksplosjon». En slik behandling bidrar til at ungdommene kan oppleve en del frustrasjon, som en informant sier skyldes at «ungdommer med ADHD har risiko for å ikke mestre, de får ikke til det samme som andre elever får til».

Nødvendigheten for å gi ungdommene en strukturert skolehverdag trekkes derfor frem, og en informant uttrykte at de «må vite hva som skal skje, om ikke så kan det gå helt i grus». Struktur for ungdommer med ADHD i skolehverdagen er derfor særs viktig. De ulike utfordringene faglig viser derfor behovet for tilrettelegging for hver enkelt elev ut fra deres behov. Det vurderes som at informantene er samstemte rundt utfordringer ungdommer med ADHD har tilknyttet det faglige. På den andre siden har de ulike opplevelser til hvilken grad diagnosen påvirker dem sosialt.

5.2 «En slags normalitet med utfordringer»

Videre har vi undersøkt hvilke arbeidsmetoder som miljøterapeutene tar i bruk i arbeidet med ungdommer med ADHD. Empirien viser stor grad av enighet blant informantene av arbeidsmetoder hvor tilrettelegging anses som et middel for å oppnå forutsigbarhet, og en mest mulig konkret skolehverdag. Mestring kommer også frem som en sentral arbeidsmetode for å oppnå større tro på egne evner og ressurser. Samtidig utøver alle profesjonelle yrkesrollen ulikt, og at individuelle variasjoner i arbeidsmetodene derfor forekommer. Først trekker en informant frem viktigheten av å «ikke behandle ADHD som en sykdom, men som en slags normalitet med utfordringer». En slik behandling innebærer at miljøterapeutene arbeider for å tilrettelegge skolehverdagen, og ungdommene er ifølge en informant avhengig av «hyppige pauser». En annen trekker frem «klare og tydelige regler», og flertallet av informantene forteller at disse ikke bør komme fra lærerne, men fra de selv som miljøterapeuter. Erfaringene til informantene tilsier at en viktig del av arbeidsoppgavene er å involvere seg i det som skjer i klasserommet, og at de opplever å bli tatt hensyn til av lærerne. En tredje

hevder videre at «å være i forkant, gi god nok informasjon og forberedelse for disse ungdommene» står helt sentralt. Det er en enighet blant informantene om at slike former for tilrettelegging kan forebygge unødig stress og frustrasjon for eleven.

Videre er en av de sentrale arbeidsmetodene en til en-samtaler med elever, men dette trekkes frem som problematisk i arbeid med ungdommene som følge av en forventning om konsentrasjon som skaper stress. Det inngår videre i arbeidsoppgavene til miljøterapeutene å fremme opplevelsen av mestring for ungdommer med ADHD. En informant trekker frem nødvendigheten av at «aktivitet mens man har en dialog er en viktig måte for disse ungdommene å utfolde seg på». Det påpekes videre av en informant at jo mer man arbeider for å få frem mestring hos den enkelte «jo mer selvvverd, og bedre selvbilde». Det tyder på at arbeidsmetodene til miljøterapeutene gjennomgående legger stor vekt på å fremme mestring hos ungdommene, samt at dette videre kan bidra til en mer positiv egenverdi.

Som følge av at det er lærerne som ser elevene mest, samtidig som at miljøterapeutene skal være en støtte opp mot ungdommer med utfordringer er det viktig med et godt samarbeid. Det trekkes frem som en gjennomgående utfordring at elever med ADHD har større risiko for å ikke mestre skolehverdagen. En informant uttrykker viktigheten av å «gi mer ros enn korreksjon», og dette krever innsats både fra miljøterapeutene, men særs lærerne. På den andre siden erfarer alle informantene at samarbeidet til lærere ofte kan være preget av for lite kunnskap og forståelse for ADHD-diagnosen. En miljøterapeut forteller blant annet opplevelsen av å høre fra en lærer at «det er greit nok elever har ADHD, men de må jo skjerpe seg litt». En annen uttrykker at skolen generelt i dag «har alt for lite kunnskap om så vanlige diagnoser». I forhold til arbeidsmetodene i yrkesutøvelsen forteller en informant at en viktig del av arbeidet baserer seg på «å være en støttespiller opp imot de som har dem i klasserommet». Funnene viser at en vesentlig del av miljøterapeutens arbeidsoppgaver handler om å bistå lærere og assistenter om ungdommer med ADHD, og hvordan de skal håndtere dem. Det vurderes som at arbeidet i stor grad dreier seg om tilrettelegging, forutsigbarhet og mestring.

5.3 «Kommunikasjon er nøkkelordet»

Avslutningsvis har vi undersøkt hvordan miljøterapeutene erfarer samarbeid med foreldre til ungdommer med ADHD. Empirien viser at informantene er samkjørte i forhold til hva som skal til for en god samarbeidsrelasjon, og hvilke utfordringer som kan oppstå. Alle relasjoner har ulike preg, og en informant uttrykker at «samarbeid med foreldre kan være så forskjellig». Et vesentlig poeng som miljøterapeutene trekker frem som særs viktig er «jo mer vi vet i forkant, jo bedre er det». I dette inngår tydelige beskjeder om hendelser som eksempelvis vikarer eller at ungdommen har en dårlig dag. Det er enighet i at forståelse, deltagelse og en god dialog er av stor betydning for relasjonen.

I forhold til utfordringer, trekker en miljøterapeut frem et kjent fenomen som erfares av foreldre som opplever «for stort fokus på negative tilbakemeldinger om barnet». Negative tilbakemeldinger kan medføre mye frustrasjon og fortvilelse fra foreldrene sin side, og en informant uttrykker derfor at man «kan snu mye ved å tenke ros og positivitet». Positive tilbakemeldinger til foreldre vil ifølge en informant bidra til «at foreldrene snakker positivt om skolen i hjemme». På den andre siden diskuteres det blant miljøterapeutene at et negativt syn til skolen kan prege samarbeidet. En positiv holdning til skolen anses derfor som betydningsfullt for å kunne oppnå et godt foreldresamarbeid. Funnene kan tilsi, som en informant så fint sa, nemlig at «kommunikasjon er nøkkelordet». Det å kunne oppnå en god samarbeidsrelasjon til foreldre med ungdommer med ADHD er avhengig av positive tilbakemeldinger for å få frem det som blir gjort bra og mestres. Det kan vurderes som at miljøterapeutene er et viktig bindeledd mellom hjem og skole.

6 Diskusjon

Innledningsvis ble tre forskningsspørsmål utarbeidet for å besvare oppgavens problemstilling. Dette kapittelet har derfor tre delkapittel som gir svar på disse, med utgangspunkt i funnene som er representert i forrige kapittel. Vi starter med å finne svar på hvilke sosiale og skolefaglige utfordringer miljøterapeutene erfarer i arbeidet med ungdommer med ADHD. Deretter ser vi nærmere på hvilke arbeidsmetoder som benyttes i yrkesutøvelsen med disse ungdommene, før vi til slutt finner svar på hvordan miljøterapeutene erfarer skole-hjem samarbeidet. Teorier og forskningsartikler fra kunnskapsgrunnlaget blir tatt i bruk i de ulike delkapitlene for å diskutere empiri og forskningsspørsmål.

6.1 Sosiale og skolefaglige utfordringer

Det første forskningsspørsmålet søker kunnskap om hvilke sosiale og skolefaglige utfordringer som erfares av miljøterapeuter blant ungdommer med ADHD i skolen. Funnene viser at miljøterapeutene erfarer at ungdommer med ADHD kan ha mindre dype vennskapsrelasjoner, bli satt utenfor fellesskap samt ha lavere selvbilde og selvverd som utfordringer sosialt. Videre er konsentrasjonsproblemer en generell problemstilling faglig, og at de kan gjøre det dårligere på skolen sammenlignet med sine jevnaldrende. Til felles viser empirien at følelsesregulering kan være en gjennomgående utfordring både sosialt og skolefaglig. I dette inngår mindre dype vennskapsrelasjoner og problemer med konsentrasjon i klasserommet.

Fra funndelen vet vi at miljøterapeutene erfarer at ungdommer med ADHD kan komme til kort sosialt. Det var tydelig at dette skyldes utfordringer knyttet til vennskap, og følelsen av å være annerledes. I lys av Vigdis & Kvaran (2015) kan dette skyldes at en lavere sosial kompetanse kan påvirke ungdommens selvbilde i negativ forstand. Dette kan eksempelvis være utfordringer med selvkontroll og det å føle seg forskjellig fra andre. Som følge av at ungdommer måler seg opp mot hverandre, kan det ifølge Imsen (2020) være lettere å legge merke til de som er «annerledes». Dette står i tråd med Nordahl & Sunnevåg (2008) sin forskning som vurderer ungdommer med ADHD sin sosiale kompetanse som lav, og som er bidragsytende for en rekke utfordringer. Slik vi fortolker det er det identitetsdannende motivet i skolen ikke godt nok. Skolen åpner opp mulighet for å omgås andre i et fellesskap og dette har stor betydning for unges fremtid. Likevel er det mange ungdommer med ADHD som ikke får deltatt sosialt på lik linje som andre. Årsaken kan skyldes at de både føler seg annerledes

og blir sett på som annerledes av andre. I tillegg kan problemer med følelsesregulering oppstå, og de kan derfor bli satt utenfor fellesskap. Slik vi forstår det kan derfor miljøterapeutrollen være av stor betydning i dette arbeidet for at ungdommer med ADHD ikke faller utenfor sosialt.

På dette grunnlaget kan vi påpeke at det sosiale fellesskapet påvirker opplevelsen vi har av oss selv som individ. En følelse av å ikke innfri til det som forventes sosialt, bidrar til at ungdom med ADHD kan utvikle dårligere selververd. På den andre siden vet vi fra funnene at dette ikke var samstemt blant alle informantene. Eriksson & Carlsson (2016) sin forskning viser tilsvarende resultat, ved at ungdommer med ADHD selv opplever sine sosiale relasjoner som positive. Som følge av at ungdommer med diagnosen blir påvirket ulikt, blir det ikke en utfordring for alle. En svak grad av ADHD kan tenkelig gjøre det mulig for ungdommer å strekke til sosialt. utfordringer sosialt blant ungdom med ADHD er et område som miljøterapeutene arbeider med i sitt virke, men er ikke en gjennomgående utfordring for alle. Slik vi fortolker det kan dette skyldes variasjoner i diagnosen, og arbeidet burde derfor være fokusert på ungdommens ressurser.

I lys av funnene i henhold til det faglige vet vi at den fremtredende utfordringen er konsentrasjonsproblemer. Det er tydelig at dette er et av kjernesymptomene på ADHD, og som kan slå negativt ut på det som forventes av en elev i et klasserom. Uthus (2017) poengterer at elever kan oppleve mer angst og stress i læringssituasjoner som følge av lave forventninger til seg selv om faglig mestring. Eriksson & Carlsson (2016) sin forskning underbygger dette ved at angst og stress forekommer som følge av en ustrukturert skolehverdag med manglende tilrettelegging. Videre kan det ha sammenheng med Nordahl & Sunnevåg (2008) sitt hovedfunn om at ungdommer med ADHD har dårligere læringsutbytte enn sine jevnaldrende. Slik vi forstår det er det viktig at miljøterapeutene legger til rette for mestring og hver enkelt ungdom sine ressurser. Til tross for at alle skoleelever har krav på et likeverdig opplæringstilbud etter sine evner og forutsetninger, ser vi ifølge informantene at dette ikke blir godt nok realisert for ungdommer med ADHD i skolen.

Funnene viser at følelsesregulering kan gi utfordringer faglig, men også sosialt. Informantene påpeker at utfordringer med regulering av følelser kan påvirke skolehverdagen til hver enkelt. Funnet står i tråd med Rønhovde (2018) sitt poeng om at ungdommer med ADHD uttrykker følelsene sine mer intenst, og at gode og dårlige dager blir forsterket. Alle ungdommer har et ønske om å passe inn, og funnene peker på at ungdommer med ADHD bruker mye tid og

energi på å holde seg innenfor optimal fungering i løpet skoledagen. Den optimale aktiveringssonen omtalt av Nordanger & Braarud (2014) står derfor sentralt, som følge av at ungdommene presser seg til å prestere faglig. Det tydeliggjøres derfor at det å prøve å holde seg i skinnet kan videre føre til at de ikke har overskudd til sosiale aktiviteter. Tilrettelegging for ungdommer med ADHD synes derfor å være sentralt som følge av manglende evne til selvregulering og konsentrasjonsproblemer. For å få et best mulig læringsutbytte vil derfor bruk av tydelige avtaler, god struktur og forutsigbarhet i skolehverdagen etter den enkeltes behov være viktig. På grunnlag av læreres omfattende arbeidsoppgaver og muligens mangel på kapasitet er derfor miljøterapeutens kompetanse helt avgjørende her.

I dette delkapittelet har vi undersøkt hvilke sosiale og skolefaglige utfordringer miljøterapeuter i ungdomsskolen erfarer blant ungdommer med ADHD. Det er tydelig at disse områdene preges av problemstillinger som kan forekomme av diagnosen, men som også påvirkes av forhold utenfra. Dette kan være skolens struktur, grad av tilrettelegging og mulighetene for sosialt samspill for hver enkelt. I det miljøterapeutiske arbeidet blant ungdommer med ADHD arbeides det med ulike utfordringer både sosialt og skolefaglig i dagens ungdomsskoler. Erfaringene viser at utfordringene varierer etter individuelle behov, og hvordan de ulike skolene tilrettelegger for disse elevene.

6.2 Miljøterapeutens arbeidsmetoder

Videre diskuterer vi hvilke arbeidsmetoder miljøterapeutene tar i bruk i arbeid med ungdommer med ADHD for å løse utfordringer som kan oppstå. Fra funndelen ser vi at tilrettelegging og forutsigbarhet er en vesentlig del av deres arbeidsoppgaver. Mestring inngår videre som en sentral arbeidsmetode i yrkesutøvelsen, samtidig som miljøterapeutene er avhengig av samarbeid med lærere.

Funnene viser tydelig enighet blant informantene om hvor viktig tilrettelegging er for å oppnå forutsigbarhet. Mangel på dette kan føre til en kaotisk tilstand for disse elevene, og de kan risikere å havne utenfor optimal fungering. Vi tolker derfor toleransevinduet som en god modell for å fremme mestring. Arbeidsmetodene miljøterapeutene tar i bruk har alle et mål om å fremme et godt psykososialt miljø. Ifølge Larsen (2018) har dermed miljøterapeutrollen en støttende og hjelpende funksjon. Det å kunne legge til rette for tydelige regler, avtaler, god

informasjonsflyt og forberedelser på hva som skal skje kan være en slik støtte. Dette kan gjøre det lettere for de som sliter med konsentrasjonsproblemer, forventinger og selvregulering. Vi fortolker derfor at empiriens funn støtter opp om det Rønhovde (2018) nevner om nødvendigheten av oversikt og struktur, og anses som sentrale tiltak for ungdommer med ADHD. Vi vurderer derfor det at miljøterapeuten er i forkant som viktig for å hindre unødig stress og frustrasjon, og at dette krever en fleksibel yrkesutøver.

Det er fremtredende i funnene at mestring er sentralt i det utøvende sosiale arbeidet. En slik form for arbeidsmetode kan innebære å la ungdommene få utfolde seg gjennom varierte aktiviteter. Ungdommer som får utfolde seg gjennom aktivitet og mestrer denne får derfor pusterom fra forventinger og krav om konsentrasjon som er utfordringer ADHD kan gi. Det kan tyde på at miljøterapeutene prøver å innfri til det utdanningsdirektoratet (2021) beskriver som tilpasset opplæring i form av læringsaktiviteter. En slik form for å mestre aktiviteter kan øke følelsen av tilhørighet slik Uthus (2017) beskriver. Som følge av dette er det sannsynlig at jo mer enn ungdom med ADHD mestrer, jo bedre selvfølelse kan det gi. Slik vi forstår det går mestring og selvbilde hånd i hånd, og gjensidig påvirker hverandre. Et fellestrekk blant alle profesjonelle yrkesutøvere bør være kunnskap om diagnosen ADHD, men at diagnosen ikke er ungdommen. Som følge av dette bør derfor alle arbeidsmetodene være preget av å tilpasse seg hver enkelt ungdom som har ulike behov og forutsetninger.

På basis av funnene kan det synes som at skolen har for lite kunnskap og forståelse generelt om ADHD. Som følge av at det er 1-2 elever i hver skoleklasse med diagnosen, forstår vi det som et behov med økt pedagogisk praksis blant de som arbeider i dagens skolesystem. Likeså peker Amundsen (2017) sin forskning i lik retning, at skolen har manglende kunnskap og kompetanse på området. En miljøterapeuts kompetanse kan utfylle dette tomrommet, og det kan synes som at lærerne trenger mer hjelp og støtte. På den andre siden er det sannsynligvis behov for større fokus på så «vanlige» diagnoser som ADHD i profesjonsutdanningene til de som arbeider med barn og unge. Nødvendigheten for økt spesialpedagogisk kompetanse i skolen som trekkes frem i forskningsartikkelen om BSV-ere sin rolle (2018) er derfor et godt poeng. Miljøterapeutrollen har helt klart en viktig funksjon og kan sees som et supplement i henhold til lærerens arbeid med disse ungdommene.

Vi har i dette delkapittelet undersøkt miljøterapeuters arbeidsmetoder. Disse varierer blant yrkesutøverne, men hovedfokuset ligger i tilrettelegging, tverrfaglig samarbeid og fremming av mestring. Dette innebærer at arbeidet er forskjellig etter individuelle behov. Formålet for

arbeidsmetodene som miljøterapeutene tar i bruk med ungdommer med ADHD bunner i å styrke elevens mestring, utvikling og forutsetninger for læring.

6.3 Skole-hjem samarbeid

Avslutningsvis vil vi diskutere forskningsspørsmålet om hvilke erfaringer miljøterapeuten har tilknyttet samarbeid med foreldre til ungdommer med ADHD. Fra funnene vet vi at god kommunikasjon og positive holdninger er avgjørende for samarbeidsrelasjonen. Utfordringer som trekkes frem gjelder i stor grad negative tilbakemeldinger om ungdommens atferd.

Det er fremtredende at god informasjonsflyt fra både skolen og hjemmet har betydning for samarbeidet, og har videre effekt for ungdommen selv. God informasjonsflyt kan eksempelvis forhindre misforståelser med lærere og bidra til en lettere skoledag for den enkelte. Videre kan dette innby til dialog mellom partene om ungdommens dårlige dager, slik at miljøterapeut kan tilrettelegge etter de behovene som trengs. Dessuten bør skolen også kunne informere hjemmet om plutselige endringer i forkant av skolehverdagen, som kan prege ungdommen i negativ forstand. Fra et teoretisk perspektiv om samarbeid, står dette i tråd med nødvendigheten for åpenhet rundt ADHD-diagnosen og vanskene for å tilrettelegge best mulig. Vi vurderer det derfor som viktig at miljøterapeutene anerkjenner foreldrene som en ressurs, i tillegg til å møte ungdommen med respekt og forståelse. God kommunikasjon anses derfor som helt avgjørende for å oppnå et godt samarbeid mellom skolen og hjemmet.

På den andre siden inngår ansvar for samarbeid både i miljøterapeutens og lærerens virke. Et samarbeid mellom disse profesjonene er derfor også av stor betydning. Derimot viser Amundsen (2017) sin forskning at dette kan være problematisk som følge av at disse profesjonene står uten felles faglig plattform. Vi vurderer det som at ulike forståelser til ADHD-diagnosen kan prege samarbeidet mellom profesjonene, og foreldre kan oppleve mindre forståelse fra lærere som følge av manglende kunnskap. Opplevelsen av et for stort fokus på negative tilbakemeldinger av barnets atferd som presentert av Amundsen (2017), støttes opp av de empiriske funnene. På den ene siden kan et slikt fokus bidra til at ungdommen konstant får høre det man gjør feil, og som kan påvirke mestringsfølelsen og selvbilde til den enkelte negativt. Hjemmesituasjonen vil sannsynligvis bli preget av de nederlagene de har hatt i løpet av skoledagen. På den andre siden kan fokuset bidra til at foreldrenes holdninger og syn til skolen vil prege samarbeidsrelasjonen. Slik vi forstår det er

det derfor nødvendig med mer positive tilbakemeldinger og få frem det ungdommen mestrer for å endre foreldres syn og holdninger. Et positivt syn til skolen kan påvirke ungdommen til en tilsvarende innstilling, noe som står i tråd med det Rønhovde (2018) poengterer. I lys av disse aspektene anser vi samarbeidsrelasjonen mellom miljøterapeut og foreldre til ungdommer med ADHD som særs viktig.

Delkapittelet har undersøkt hvordan miljøterapeuten i skolen samarbeider med foreldre til ungdommer med ADHD. Samarbeid med foreldre kan være så forskjellig, med både utfordrende og givende relasjoner. Hovedelementene i det miljøterapeutiske arbeidet tilknyttet samarbeid baseres i stor grad på god kommunikasjon, åpenhet og å være en pådriver for å fremme positivitet rundt ungdommen. Slik vi forstår det er et godt samarbeid betydningsfullt for ungdommer med ADHD både skolefaglig og sosialt.

7 Avsluttende diskusjon

I denne oppgaven har vi studert hvordan miljøterapeuten i ungdomsskolen arbeider med ungdom med ADHD. For å kunne besvare dette har vi undersøkt hvordan miljøterapeuten erfarer sosiale og skolefaglige utfordringer, arbeidsmetoder og samarbeid med foreldre gjennom tre forskningsspørsmål. I det førstnevnte forskningsspørsmålet viser erfaringene at utfordringer sosialt og skolefaglig varierer etter individuelle behov, og fra svaret på spørsmål to vet vi at arbeidsmetodene derfor er forskjellig. En fellesnevner for disse er at ungdommer med ADHD har behov for individuell tilrettelegging, samt at miljøterapeutenes arbeidsmetoder tar sikte på å fremme deres mulighet for mestring, utvikling og læring. Svaret på det siste spørsmålet viser til erfaringer der kommunikasjon, åpenhet og positivitet er en brobygger for å få til et godt samarbeid mellom skole og hjem. Svaret på problemstillingen er derfor at miljøterapeuten arbeider ulikt med ungdom med ADHD som følge av kompleksiteten diagnosen medfører. Samtidig har arbeidet et grunnleggende fokus på tilrettelegging og forutsigbarhet for å fremme mestring hos den enkelte. Likevel er det grunn til å tro at utfordringene som ungdommene har er av ulik grad, og kvaliteten på hjelpen de får kan være variert. Dette kan være bidragsytende faktorer for at de lettere faller ut av skolesystemet.

Som følge av at denne studien finner miljøterapeutrollen som viktig, mener vi at den også er til nytte for andre profesjoner som BSV-ere og lærere fordi den gir økt forståelse for egen yrkesrolle. En økt forståelse kan føre til at ungdommer med ADHD får bedre tilpasset hjelp etter deres behov og forutsetninger. I tillegg belyser studien hvor viktig miljøterapeuten er for disse ungdommene, og at denne rollen burde være et nasjonalt krav i dagen skolesektor.

For ungdommer med ADHD selv, som blir studert i denne oppgaven, kan dette gi et helhetlig perspektiv over skolens målsetninger for denne gruppen samt utvidet selvbevissthet over eget liv. Studiens omfang tar ikke for seg de ulike undergruppene som tilhører diagnosen, ei heller diagnostisering og medisinerings. Disse anses likevel som viktige og relevante med en tematikk som åpner opp til diskusjon for profesjoner som arbeider med ungdommer med ADHD og for mer forskning på området.

Referanser

- ADHD Norge. (2016, Januar 8). *ADHD og ungdom*. Hentet fra www.adhdnorge.no:
<https://adhdnorge.no/ungdom/adhd-og-ungdom/>
- ADHD Norge. (2016, Januar 8). *Hva er ADHD?* Hentet fra www.adhdnorge.no:
<https://adhdnorge.no/voksen/hva-er-adhd/>
- ADHD Norge. (2016, Juni 10). *Lærerguiden - Tilrettelegging for elever med ADHD i skolen. En guide til lærere i grunnskolen og i videregående skole*. Hentet fra www.adhdnorge.no: <https://adhdnorge.no/content/uploads/2016/08/laererguide-ny-versjon-10-juni.pdf>
- ADHD Norge. (2019, Juli 19). *Tilpasset opplæring for elever med ADHD/Hyperkinetisk forstyrrelse*. Hentet fra www.helsedirektoratet.no: <https://adhdnorge.no/barn/barn-og-unge/tilpasset-opplaering-for-elever-med-adhd-hyperkinetisk-forstyrrelse/>
- Amundsen, M.-L. (2017, Mars 3). Når skolen blir motstander. *Psykologi i kommunen*, ss. 57-65.
- Bryhn, G. (2009). AD/HD - utredning, diagnostikk og behandling. I G. Strand et al, *AD/HD, Tourettes syndrom og narkolepsi - en grunnbok* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget AS.
- Bunkholdt, V. (2002). *Psykologi - en innføring for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Busch, T. (2013). *Akademisk skriving - for bachelor- og masterstudenter*. Bergen: Fagbokforlaget AS.
- Engh, R. (2014). *Barn og unge med ADHD i skolen* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Eriksson, R., & Carlsson, M. (2016, Januar 2). Att leva med ADHD. En intervjustudie av ungdomar. *Tidsskrift for Psykisk helsearbeid*, ss. 5-14.
- Ervik et al, S. N. (2009). Pedagogiske tiltak og tilrettelegging. I G. Strand et al, *AD/HD, Tourettes syndrom og narkolepsi - en grunnbok* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget AS.
- FHI. (2016). *ADHD i Norge - En statusrapport*. Oslo: Folkehelseinstituttet .
- Fjellså, I. F., & Karlsen, M. L. (2016). Diagnostiseringen av ADHD. I A. Tjora, & L. E. Levang et al, *ADHD og det disiplinerte samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget AS.

- FO. (2017, Mars). *Miljøterapeutisk kompetanse sikrer bedre kvalitet i skolen* . Hentet fra [www.fo.no: https://www.fo.no/uttalelser/miljoterapeutisk-kompetanse-sikrer-bedre-kvalitet-i-skolen-article763-1120.html](https://www.fo.no/uttalelser/miljoterapeutisk-kompetanse-sikrer-bedre-kvalitet-i-skolen-article763-1120.html)
- Gjertsen, P. Å., Hansen, M. B., & Juberg, A. (2018, Februar 05). Barnevernspedagoger, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, ss. 163-179.
- Helsedirektoratet. (2018, Juni 13). 4.3. *ICD-10 Hyperkinetisk forstyrrelse*. Hentet fra [www.helsedirektoratet.no: https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/adhd/om-diagnosen-adhdhyperkinetisk-forstyrrelse/icd-10-hyperkinetisk-forstyrrelse](https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/adhd/om-diagnosen-adhdhyperkinetisk-forstyrrelse/icd-10-hyperkinetisk-forstyrrelse)
- Helsenorge. (2020, Januar 29). *Utviklingsforstyrrelser - ADHD*. Hentet fra [www.helsenorge.no: https://www.helsenorge.no/sykdom/utviklingsforstyrrelser/adhd/](https://www.helsenorge.no/sykdom/utviklingsforstyrrelser/adhd/)
- Hoem, S. (2013). *Ung med ADHD* (1. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Imsen, G. (2020). *Elevenes verden - innføring i pedagogisk psykologi* (6. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Larsen, E. (2018). *Miljøterapi med barn og unge - organisasjonen som terapeut* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Nordahl, T., & Sunnevåg, A.-K. (2008, Juli 3). Kvalifisering og dequalifisering i grunnskolen. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, ss. 287-299.
- Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2014, Juli 2). Regulering som nøkkelbegrep og toleransevinduet som modell i en ny traumepsykologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, ss. 530-536.
- Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer - regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget AS.
- NOU. (2015, Mars 18). *Å høre til - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra www.regjeringen.no.
- Opplæringslova. (1998, November 27). *Lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa*. Hentet fra [www.lovdata.no: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringsloven](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringsloven)

- Rønhovde, L. I. (2018). *Kan de ikke bare ta seg sammen - Om barn og unge med ADHD og Tourettes syndrom* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Raaheim, A. (2019). *Sosialpsykologi* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget AS.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Udir. (2006). *Barn og unge med AD/HD - AD/HD og lignende atferdsvansker - skoleperspektivet*. Oslo: Utdanningsdirektoratet .
- Udir. (2016, April 15). *Forskningsartikkel: Samarbeidet mellom hjem og skole*. Hentet fra [www.udir.no](https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/samarbeidet-mellom-hjem-og-skole/innledning/): <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/samarbeidet-mellom-hjem-og-skole/innledning/>
- Udir. (2020, Juni 13). *Samarbeid mellom hjem og skole*. Hentet fra [www.udir.no](https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/): <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/>
- Udir. (2021, Mai 6). *Tilpasset opplæring*. Hentet fra [www.udir.no](https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/): <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/>
- Ulvestad, R., & Østgaard, G. (2015, August 19). *Debatt: Unødig medisinert og stigmatisert*. Hentet fra [www.aftenposten.no](https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/XnWB/debatt-unoedig-medisinert-og-stigmatisert): <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/XnWB/debatt-unoedig-medisinert-og-stigmatisert>
- Uthus, M. (2017). *Elevenes psykiske helse i skolen - utdanning til å mestre egne liv* (1. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Vigdis, B., & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Zeiner, P. (2004). ADHD - en oversikt. I P. Zeiner et al, *Barn og unge med ADHD*. Vollen: Tell Forlag a.s.
- Øgrim, G. (2009). AD/HD-I: Oppmerksomhetsforstyrrelser uten hyperaktivitet - en undergruppe av AD/HD. I G. Strand et al, *AD/HD, Tourettes syndrom og narkolepsi - en grunnbok* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget AS.